

Nr 140.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 297, s. 455—458 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 2 januari 1953, föreslagit riksdagen att till Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått

dels en inom andra kammaren av herrar *Skoglund* i Umeå och *Jansson* i Kalix väckt motion (II: 300), vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en förutsättningslös utredning rörande statsbidrag i vissa fall även till engångskostnader vid kommunala yrkesskolor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Jansson* och *Söderquist* (I: 245) och den andra inom andra kammaren av fröken *Ager m. fl.* (II: 287), i vilka hemställts, att riksdagen i avvaktan på resultatet av pågående utredning måtte besluta att statsbidrag till lärarlöner för den allmänbildande och samhällsorienterande undervisningen vid kommunala skolor för yrkesundervisning tills vidare må utgå enligt samma grunder som till motsvarande undervisning inom enhetsskolan eller folkskolan.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — till motionerna II: 300 och II: 287.

Förevarande anslag är nu uppfört med 11 200 000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag innebär i enlighet med överstyrelsens för yrkesutbildning beräkning av det för nästa budgetår erforderliga medelsbehovet en anslagshöjning med 2 200 000 kronor. Vidare föreslås sådan ändring av understödsvillkoren beträffande undervisningsmateriel, att statsbidrag må i den omfattning överstyrelsen prövar skäligt utgå till stadigvarande undervisningsmateriel utan att överstyrelsen särskilt godkänner materielanskaffningen.

I *motionen II: 300* har erinrats om att, medan betydande statsbidrag utgår till olika engångskostnader för undervisningen vid de centrala verkstadsskolorna, intet dylikt bidrag nu utgår till de kommunala yrkesundervisningsanstalterna. Motionärerna ha vidare anfört bland annat följande.

Vid de kommunala yrkesskolorna — som ju skall ge en vidgad och fördjupad utbildning utöver den grundläggande yrkesutbildningen — förekommer ibland att undervisningen så utformas, att den faktiskt är helt jämbördig med undervisningen vid en central verkstadsskola. Det kan vara lokala, näringspolitiska eller andra skäl som gör, att undervisningen förlägges till en särskild yrkesskola i stället för till landstingets centrala verkstadsskola. I sådana fall, då fullgoda skäl har gjort att undervisningen förlagts till en särskild yrkesskola i stället för till en central verkstadsskola, synes det icke skäligt, att denna anordning skall beröva huvudmannen möjligheten att erhålla bidrag av staten till alla engångskostnader, vilka i dessa fall regelmässigt är mycket betydande. Det synes i stället skäligt, att möjlighet öppnas för ett statsbidrag till engångskostnader vid dylik yrkesskola med belopp, motsvarande vad som skulle ha utgått, om yrkeskolan varit erkänd som central verkstadsskola.

I *motionerna I: 245* och *II: 287* har framhållits, att statsbidraget till lärarlöner vid de kommunala yrkesundervisningsanstalterna i princip skall utgöra 78 procent av utgående lärarlöner men att genom en spärregel bidraget maximerats till 5 kronor 75 öre per undervisningstimme, vilket innebure, att statsbidragets andel i lärarlönerna i regel avsevärt understege 78 procent. Till stöd för sitt yrkande ha motionärerna vidare anfört huvudsakligen följande.

Det är angeläget att försöksverksamhet i enhetsskolans anda bedrivs även inom sådana kommunala yrkesskolor, som icke tillhör försöksdistrikt. Undervisningsplaner har i detta syfte utarbetats inom överstyrelsen för yrkesutbildning i samråd med skolöverstyrelsen. Därvid har man utgått ifrån, att undervisning i allmänbildande och samhällsorienterande ämnen skall meddelas i samma omfattning som i enhetsskolans klass 9 y. De lärare som skall meddela denna undervisning inom yrkesskolan blir vanligtvis desamma som i enhetsskolan, även undervisningens innehåll och målsättning blir densamma, vilket innebär att man i regel har att räkna med samma lärarlöner oavsett om tjänstgöringen är förlagd till den ena skolformen eller den andra.

En förutsättning för att ifrågakvarande undervisning i nämnvärd omfattning skall komma till stånd inom de kommunala yrkesskolor som ej tillhör försöksdistrikt är att kommunen härför ej belastas med högre kostnader än för motsvarande undervisning inom folkskoleväsendet.

Hela frågan om statsbidrag till kommunala och enskilda yrkesskolor har sedan flera år varit föremål för utredning, dels genom 1946 års skolkommision och dels sedermera genom 1952 års yrkesutbildningssakkunniga. Något slutligt förslag i detta ärende synes ej vara att vänta till innevarande riksdag.

Över motionerna I: 245 och II: 287 ha, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har inledningsvis erinrat om att enligt beslut av 1952 års riksdag statsunderstöd må utgå för viss undervisning i allmänna ämnen vid de kommunala anstalterna för yrkesundervisning. Efter en redogörelse för de åtgärder med avseende å undervisningsplaner m. m., som vidtagits för anknytningen mellan enhetsskolans klass 9 y och de kommunala yrkesundervisningsanstalterna, har överstyrelsen anfört bland annat följande.

Genom den försöksverksamhet i heldagskurser vid kommunala skolor för yrkesundervisning, för vilken genom statsmakternas redan fattade beslut formella möjligheter öppnats, bör kunna utvärderas, huruvida å ena sidan den egentliga yrkesutbildningen, som i fråga om yrkesarbetet när det exempelvis gäller verkstadsskolor i någon mån måste beskäras i de första årskurserna, kan i tillräcklig mån tillgodoses, och å andra sidan huruvida den för högstadiet i enhetsskolan avsedda allmänbildande och samhällsorienterande undervisningen kan meddelas i anslutning härtill. Det är överstyrelsens uppfattning, att detta är möjligt och att en vidgad allmänbildande och samhällsorienterande undervisning blir av betydelse rent allmänt för elevernas fostran till dugliga yrkesmän.

Det är emellertid angeläget att genom försök i tillräcklig omfattning få ådagalagt detta och få underlag för bedömande huruvida och i vilka hänseenden eventuella ändringar i planerna kunna behöva vidtagas för uppnående av bästa resultat. Försöken i detta hänseende kunna genomföras i skolor, där man rekryterar elever från skoldistrikt med nioårig enhetsskola och från 7- eller 8-årig folkskola eller enbart elever av den senare kategorien i de fall, försöksverksamhet med nioårig enhetsskola icke pågår inom rekryteringsområdet. I det senare fallet få eleverna i yrkesskolan redan före enhetsskolans genomförande den allmänbildande och samhällsorienterande undervisning, som avses för enhetsskolans högstadium, och yrkesskolans ledning blir i tillfälle att förhandsvis göra erfarenheter, som bli av betydelse för det kommande samarbetet med enhetsskolan och för mottagning av dess elever i de fall, där fullgörandet av senare delen av högstadiets skolplikt befinnes böra fullgöras i yrkesskolan.

Man kan räkna med att samundervisning av elever i de första årskurserna från flera yrkesavdelningar i verkstadsskolor kan ske i allmänbildande och samhällsorienterande ämnen. Timplärare torde i regel få anlitas för undervisningen i dessa ämnen. Såsom motionärerna framhålla torde man få räkna med att skolorna få arvodera dessa efter i huvudsak samma grunder, som gälla för motsvarande lärare å enhetsskolans högstadium. Det är icke uteslutet, att de kommunala huvudmännen vid en jämförelse av statsbidraget i det ena eller det andra fallet kunna visa betänksamhet mot att påtaga sig de kostnader, som avsedda försöksverksamhet inom yrkesskolväsendet innebär. Om detta skulle leda till att verksamheten icke inom nära framtid komme i gång, vore det enligt överstyrelsens mening ytterst beklagligt och konsekvenserna härav till betydande nackdel för en lämplig utveckling av yrkesskolväsendet i anslutning till försöksverksamheten med nioårig enhetsskola och därmed också för yrkesutbildningen inom ett flertal yrkesområden.

I avvaktan på de åtgärder till förbättring av statsbidragen till det kommunala yrkesundervisningsväsendet, vartill de av skolkommissionen framlagda förslagen kan komma att leda, skulle bifall till motionärernas fram-

ställning kunna vara ägnat att i sin mån undanröja det hinder för den avsedda försöksverksamheten, som i det föregående berörda betänkligheter av ekonomisk art från huvudmännens sida kan komma att utgöra. Den härvid ökade medelsbelastningen kan icke förväntas bli av sådan storleksordning, att den påkallar en uppräknings av anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1953/54.

Skolöverstyrelsen — som framhåller vikten av att undervisningen i klass 9 y och i de kommunala yrkesundervisningsanstalterna samordnas — har anfört, att statsbidragsbestämmelserna för yrkesskolorna i princip böra utformas så, att skolorna kunna bereda sina lärare i allmänbildande och samhällsorienterande ämnen i stort sett samma löneförmåner som motsvarande lärare vid högre skolor. Innan en dylik reform definitivt genomföres, bör dock 1952 års yrkesutbildningssakkunnigas betänkande avvaktas.

Såsom en provisorisk åtgärd i avvaktan på nämnda utredning förordar skolöverstyrelsen, att bestämmelserna i statsbidragskungörelsen (senaste lydelse SFS 1952: 575) ändras så, att statsbidraget för undervisning i ifrågavarande ämnen må utgå med högst 10 kronor för undervisningstimme.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

I motionerna I: 245 och II: 287 har hemställts om en provisorisk omreglering av statsbidraget till lärarlöner för den allmänbildande och samhällsorienterande undervisning, som enligt medgivande av 1952 års riksdag må anordnas vid kommunala anstalter för yrkesundervisning såsom ett led i försöksverksamheten rörande anknytningen till enhetsskolan av yrkesundervisningsanstalterna. Det i motionerna behandlade spørsmålet, vilket enligt utskottets mening synes vara av stor betydelse, är emellertid i statsbidragstekniskt hänseende synnerligen komplicerat och torde kräva en närmare utredning. Ett övervägande av berörda spørsmål synes i första hand falla inom det uppdrag för slutförande av skolkommissionens utredning rörande yrkesutbildningen, varmed 1952 års yrkesutbildningssakkunniga för närvarande arbeta. Ett föregripande av de sakkunnigas utredning på denna särskilda punkt finner utskottet icke lämpligt, varför utskottet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till det i motionerna I: 245 och II: 287 framställda yrkandet.

Vad i motionen II: 300 anförts om att huvudman för kommunal yrkeskola i vissa fall skäligen bör kunna få åtnjuta statsbidrag även till engångskostnader för undervisningen, är enligt utskottets mening förtjänt av närmare utredning. Utskottet biträder därför det i motionen framställda yrkandet. Den ifrågavarande utredningen synes utskottet lämpligen kunna verkställas av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag
å motionerna I: 245 och II: 287, till *Kommunala och en-*

skilda anstalter för yrkesundervisning: Understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning för budgetåret 1953/54 anvisa ett förslagsanslag av 13 400 000 kronor,

b) med bifall till motionen II: 300 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa den i motionen avsedda utredningen.

Stockholm den 15 maj 1953.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit
från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Näsgård, Ohlon, Leander, Gillström, Näsström, Bergh, Hesselbom, Ragnar Persson, Bergman, Erik Svedberg, Ivar Nilzon och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmborg i Skövde, Lindholm, Eriksson i Sandby, Staxäng, Johansson i Mysinge, Widén, Åkerström, Hoppe, Kyling, Persson i Växjö, Hansson i Skegrie, fröken Vinge, herr Blidfors och fröken Ager.

Reservation

av fröken Ager.
